

УДК 339.727.22

Василиця О.Б., асистент

Львівська комерційна академія, Львів

ДЕСТРУКТИВНИЙ АСПЕКТ ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена розгляду структури прямих іноземних інвестицій та впливу їх на економіку України. Розкрито галузі народного господарства, які є найбільш привабливими для іноземного інвестора. За допомогою моделі "залежної економіки" розкрито наслідки припливу капіталу у сфері, що обслуговують внутрішній ринок.

Summary. The structure of foreign direct investment and their influence on Ukrainian economy is depicted in this paper. Most attractive spheres for foreign investors of national economy were depicted. The "dependent economy" model reveals the consequences of foreign capital inflow into spheres of domestic market.

Постановка проблеми. Серед українських економістів спостерігається тенденція розглядати приплив іноземного капіталу як засіб для вирішення всіх кризових ситуацій в економіці. Так, загальновизнаним є те, що інвестиції – це основа економічного зростання, причому не лише вкладення у виробничий сектор, а й також інвестиції у сферу нематеріального виробництва. Однак, основною метою інвестицій є отримання прибутку, а не благодійні вкладення, спрямовані на розвиток певної країни. Як зазначає К. Паливода, фактично, інвестиціями вважаються будь-які вкладення фінансових активів, якщо вони принесуть прибуток їх власникові, не пов'язуючи його з тими наслідками, які має реальне втілення цих вкладень для економіки в цілому [1,с.74].

На сьогодні іноземні інвестиції намагаються залучити в економіку України в необмеженій кількості, будь-якими методами, не звертаючи уваги на можливі наслідки. Залучення якомога більшого обсягу інвестицій виглядає сумнівним з точки зору збереження стабільності економіки. Адже економіка країни може

ефективно освоїти лише обмежену кількість фінансових ресурсів, а надлишок спричинить інфляційний тиск. Окрім того важливу роль відіграє якісний чинник, а саме – у яку сферу спрямовані інвестиційні надходження. Тенденції, які спостерігаються на міжнародному ринку прямих іноземних інвестицій можна окреслити наступним чином. ТНК та фірми з країн метрополій інвестують ті види виробництва, які є обслуговуваними щодо власної виробничо-господарської діяльності. А також відбувається іноземне інвестування небажаних для країни-донора виробництв із стратегічних та екологічних причин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників, що приділяють значну увагу вивченню проблем іноземного інвестування можна виділити В. Новицького [2], К. Паливоду [1], Т. Вахненко [3], А. Мерзляка [4], З. Романову [5]. Ці дослідники акцентують свою увагу дослідженню негативних сторін від іноземного інвестиційного процесу для приймаючих економік.

Постановка завдання. Саме тому, виходячи із виявленої проблеми іноземного інвестування, доцільним виглядає проаналізувати якісну структуру прямих іноземних інвестицій, що надходять до України. Також можливим виглядає моделювання впливу сучасної структури потоку іноземного капіталу на основні макроекономічні показники.

Результати дослідження. За даними Держкомстату України станом на 1 жовтня 2009 р. до України надійшло 3948,3 млн. дол. США прямих інвестицій. Головні країни-інвестори наведені на рис. 1. Лідуючі позиції Кіпру пояснюються офшорним статусом цієї держави. Тобто відбувається реінвестування раніше вивезеного вітчизняного капіталу, як правило одержаного злочинним шляхом.

Якщо розглянути структуру прямих іноземних інвестицій в Україну (рис.2), то легко можна дійти висновку, що вони спрямовані в швидкооборотні та високорентабельні галузі. Однак, ці галузі не є пріоритетними для розвитку економіки України, не здійснюють вагомego впливу на експортний потенціал країни та не підвищують його конкурентоспроможність на світовому ринку.

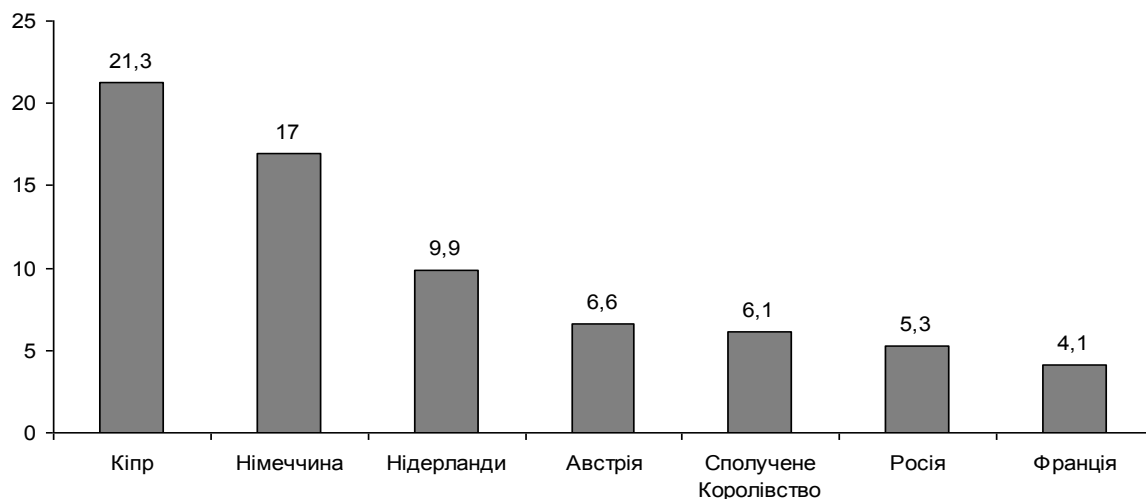

Рис.1. Географічна структура іноземних інвестицій в економіку України у % до загального обсягу, станом на 1.10.2009 [6].

Зокрема, перших п'ять лідируючих позицій займають внутрішньоорієнтовані галузі. Зрозуміло, що іноземні інвестори не зацікавлені у створенні для себе потужного конкурента на зовнішньому ринку. Тому саме на державному рівні слід сформувати інституційний базис для надходження інвестицій у стратегічні галузі.

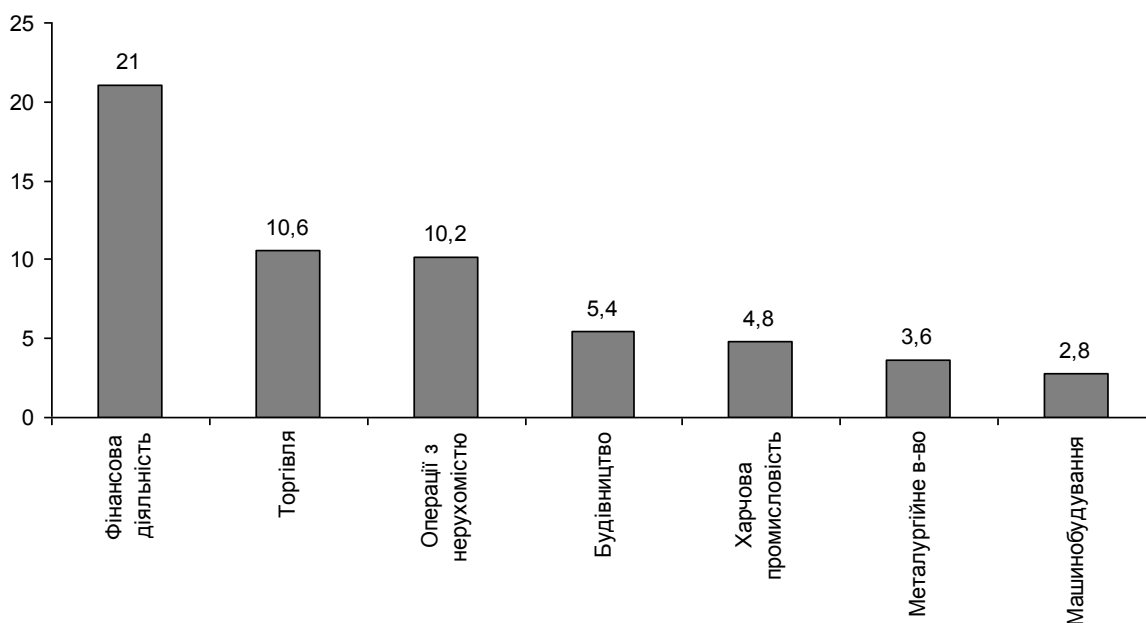

Рис. 2. Галузева структура прямих іноземних інвестицій в економіку України, у % до загального обсягу, станом на 1.10.2009 [6].

Фінансова сфера для іноземних інвесторів до початку світової фінансово-економічної кризи була досить привабливим об'єктом, оскільки ставки за

кредитами були високими, спостерігався «бум» споживчого кредитування, збільшення доходів населення зумовило інтенсифікацію депозитних вкладень. Переважно іноземне інвестування відбувалося шляхом поглинання українських банків, а іноземні інвестори мали доступ до дешевих кредитних ресурсів як у материнському банку, так і на міжнародному ринку. Вітчизняні високі кредитні ставки дозволяли отримувати значні прибутки. Тобто було створено всі умови для отримання банками надприбутків.

Подібна ситуація склалася у Латинській Америці в кінці ХХ століття. Відбувалося переорієнтація фінансових потоків з кредитування промисловості і базисної інфраструктури, не кажучи вже про високотехнологічне і наукомістке виробництво, що потребує великих інвестиційних вкладень, на більш дохідні, хоча ризиковіші фондові та біржеві спекулятивні операції. Це зумовило фінансово-кредитні макроекономічні шоки, що охопили Аргентину, Уругвай, Бразилію, Парагвай. Фінансові проблеми були відчутні навіть у такій відносно стійкій, у фінансовому сенсі, країні як Чилі [5, с.15]. Тому, не можна стверджувати, що іноземні інвестиції відіграли головну роль у створенні кризових явищ у банківській системі України, однак посилили негативні наслідки у цій сфері.

Щодо роздрібної торгівлі, то місткий внутрішній ринок та тенденція до зростання обсягів споживання у супермаркетах та великих спеціалізованих магазинах призвела до активної діяльності іноземних інвесторів у цій сфері. Навіть у кризовий 2009 р. було здійснено купівлю польським інвестфондом Abris Capital мережі «Барвінок»; власником мережі побутової техніки «Ельдорадо» стала чеська компанія PPF Group. Окрім того, на ринку діють такі мережі як «Фуршет», 20% акцій якої належить французькому роздрібному гіганту Auchan; МЕТРО Кеш енд Кері Україна – із німецьким капіталом тощо .

У зв'язку з тим, що в останні декілька років формувалася «бульбашка» на ринку нерухомості, то це призвело до стрімкого розвитку будівельної галузі. Окрім того, у сприятливих передкризових роках відбувався стрімкий розвиток промисловості та бізнесу, що потребували розширення офісних та комерційних

площ. Відсутність значних перешкод в отриманні іпотечного кредиту та збільшення доходів населення сприяла посиленню структурних диспропорцій та деформацій на ринку житлової нерухомості. Такі умови приваблювали як вітчизняних, так і внутрішніх інвесторів.

Харчова промисловість залишається привабливою для іноземних інвестора завдяки стабільності споживання та стрімкому зниженню вартості активів підприємств. Так, нещодавно італійська Gruppo Campari за 18 млн дол. США придбала в компанії «Оверлайн» Одеський завод шампанських вин. Американська Соса-Сола орієнтовно за 2–3 млн дол. США купила Запорізький завод безалкогольних напоїв. Французька Soufflet Group придбала у групи «СКМ» Дніпропетровський пивоварний завод «Дніпро» (орієнтовна вартість 5–7 млн дол. США) [7].

Після огляду найбільш привабливих галузей для іноземного інвестора доцільно було б розглянути яким чином інвестування у ці сектори впливатиме на економіку України. З цією метою буде використано модель «залежної» економіки (рис.3). Згідно цієї моделі в країні випускаються товари внутрішньої та зовнішньої торгівлі. Перші можуть продаватися лише на внутрішньому ринку (фінансові послуги, нерухомість), а другі експортуються на зовнішній ринок. Сукупна пропозиція представлена кривою трансформаційних можливостей TN . Оптимальне співвідношення між товарами зовнішньої і внутрішньої торгівлі – дотична до кривої TN із оберненим нахилом до q .

Розміщення PH переважно у секторі Q^N (сектор товарів внутрішньої торгівлі) було і є характерною рисою країн, що розвиваються, а також перехідних економік. Дане залучення іноземних інвестицій неодноразово зумовлювало «перегрів» економіки та хронічні кризи платіжного балансу.

Припустимо, що економіка перебуває у стані макроекономічної рівноваги (т.А на рис.3). Реальний обмінний курс q_0 обумовлює структуру сукупного попиту та пропозиції. За умови незмінних порівняльних цін надходження іноземного капіталу переважно у сектор Q^N видозмінює трансформаційну криву ($TN \rightarrow T'N'$) та виробничу програму (т. В), оскільки відбувається збільшення

виробництва товарів внутрішнього споживання. Значне зростання виробництва товарів внутрішньої торгівлі ($Q_0^N \rightarrow Q_1^N$) поєднується зі скороченням виробництва у секторі товарів зовнішньої торгівлі ($Q_0^T \rightarrow Q_1^T$).

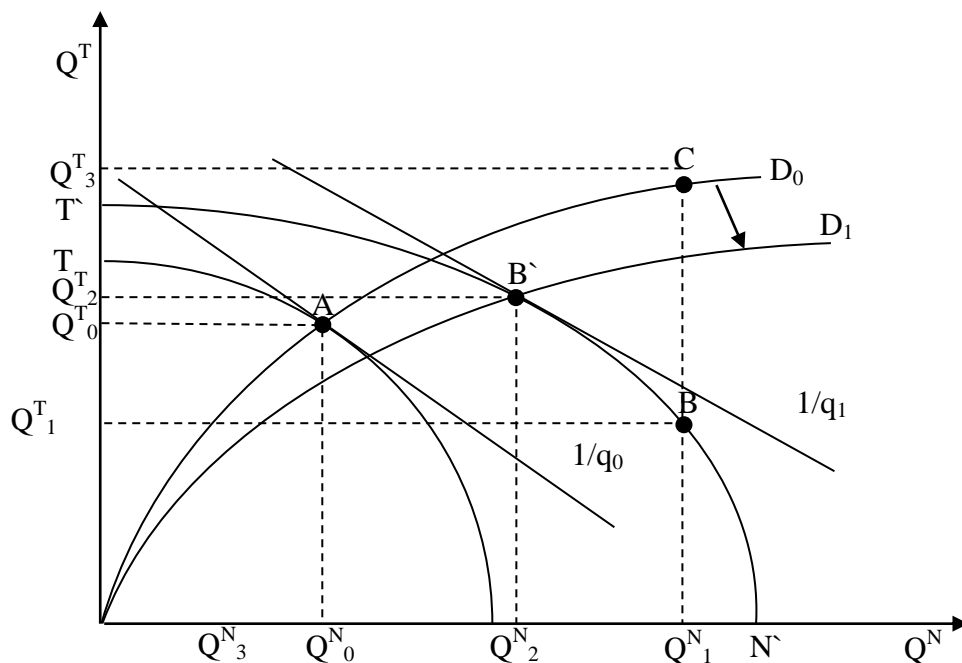

Рис.3. Збільшення виробництва у секторі товарів внутрішньої торгівлі
[8, с. 559]

Оскільки у «залежній» економіці попит на товари Q^N визначено обсягом їх виробництва, нова структура виробництва (т. В) передбачає збільшене споживання товарів Q^T (т. С). Виникає від'ємне сальдо поточного рахунку $CA = Q_1^T - Q_3^T$. Спершу приплив капіталу від інвестування у сектор Q^N дозволяє фінансувати зазначене від'ємне сальдо (без необхідності девальвації грошової одиниці), однак з часом невідповідність структури сукупного попиту і пропозиції вимагає зміни обмінного курсу для подолання платіжного дисбалансу.

При плаваючому обмінному курсі, якщо прийняти переважання попиту над пропозицією іноземної валюти, на рівні виробництва Q_1^N необхідним стає знецінення грошової одиниці. Поступове зниження RER змінює структуру сукупного попиту і пропозиції на користь товарів Q^T . Зміни засвідчує перехід до нової лінії сукупного попиту ($D_0 \rightarrow D_1$). Паралельно відбувається збільшення частки товарів Q^T у сукупній пропозиції (перехід з т. В у т. В'), аж доки не вирівнюється платіжний баланс ($CA=0$). Рівноважне значення RER

знижується ($q_0 \rightarrow q_1$). Результуюче скорочення обсягів виробництва ($Q_1^N \rightarrow Q_2^N$) можна розглядати ознакою подолання «перегріву» економіки, який початково створено надмірними інвестиціями у сектор Q^N .

Для української економіки ознаки «перегріву» (табл. 1) спостерігалися у передкризові роки, коли проходив «бум» кредитування. Також показники інфляції були досить високими. Так, у 2005 р. індекс споживчих цін становив 13,5%, у 2006 р. – 9,09%, а вже у 2007 р. – 12,84%. Сальдо торговельного балансу було від’ємним за зменшувалося швидкими темпами. Темпи росту українського ВВП продемонстрували надзвичайно високі значення у 2006-2007 рр.

Таблиця 1

Макроекономічні показники української економіки [6,7]

	2005	2006	2007	2008
Інфляція, % до попереднього періоду	13,5	9,09	12,84	25,2
Торговельний баланс, млн дол США	-1135,0	-5194,00	-10572,00	-16091
Темпи росту ВВП, % до попереднього періоду	2,7	7,3	7,9	2,1

Висновки. Загалом, не можна стверджувати, що прямі іноземні інвестиції становлять загрозу розвитку української економіки, однак результати аналізу дають підстави для висновків, що сучасна структура залучення прямих іноземних інвестицій в народно-господарський комплекс країни негативно впливає на подальший розвиток соціально-економічної системи, зумовлюючи «перегрів» економіки, фінансово-кредитні шоки та набуття статусу периферійної держави, у зв’язку із нерозвиненістю технологічного та наукоємистого виробництва. Тому доцільним буде вжити всіх можливих заходів для галузевої реструктуризації прямих іноземних інвестицій. Слід акцентувати на залученні коштів не у галузі, у яких виготовляють товари внутрішнього споживання, а у сектори, що підвищують рівень конкурентоспроможності України на світовому

ринку та сприяють розвитку технологічного експортного потенціалу, на відміну від сучасного сировинного характеру експорту. Доцільним було б стимулювання надходження інвестицій у сферу інформаційних технологій, машинобудування, виробництво медичного обладнання, приладобудування.

Отже, підвищення ефективності використання іноземних інвестицій залежить від якості їх галузевої переорієнтації.

Література

1. Паливода К. Проблеми формування та використання інвестицій в сучасній економіці України / К. Паливода // Банківська справа. – 2007. – №4. – С.73-81.
 2. Новицький В. Регулятивні стратегії відкритих економічних систем і глобальна конкуренція за ресурси / В. Новицький // Економіка України. – 2007. – №7. – С.4-15.
 3. Вахненко Т. Моделювання макроекономічних факторів зовнішніх запозичень та їх вплив на розвиток економіки України / Т. Вахненко // Економіка України. – 2007. – №7. – С.15-24.
 4. Мерзляк А. Іноземні інвестиції в контексті інтеграції України до ЄС / А. Мерзляк // Економіка України. – 2003. – №7. – С.84-89.
 5. Романова З. Иностранные инвестиции: Латиноамериканские уроки / З. Романова // Экономист. – 2004. – №8. – С.14-23.
 6. Основні макроекономічні показники України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http //www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)
 7. Дружерученко К., Шкарапова О. Зливайся хто може! : [Електронний ресурс]/ К. Дружерученко, О. Шкарапова // Контракти. – 2009. – № 48. – Режим доступу до журн. : [http//www.kontrakty.com.ua/show/ukr/article/8/31200911889.html](http://www.kontrakty.com.ua/show/ukr/article/8/31200911889.html)
- Шевчук В.О. Міжнародна економіка: теорія і практика / В.О. Шевчук – Львів: Каменяр, 2003. – 719 с.